

KUNNEN DOVEN TELEFONEREN? EN 100 ANDERE VRAGEN OVER DOOF ZIJN

Mijn vriend is docent, fotograaf, toneelspeeler en hij is doof. 'Ik vind het een hele prestatie, dat je met hem omgaat' zegt een goede kennis en klopt me complimenterend op de schouder. Nooit geweten dat ik zelfs met liefde hoge cijfers zou kunnen halen. 'Wel jammer dat je niet alles met hem kunt bespreken', vervolgt de kennis. Ik kijk hem niet begrijpend aan: 'Niet alles bespreken? Hoezo?'. 'Ach, die gebarentaal is een simpele taal, begrippen voor abstracties bestaan daarin natuurlijk niet'. Ik informeer voorzichtig of hij zich in gebarentaal verdiept heeft. Dat heeft hij niet. Waarom zou men zich verdiepen in een taal die geen diepte heeft?

Ik negeer de koloniale hooghartigheid en steek geduldig van wal, voor de zoveelste keer. Gebarentaal is een volwaardige taal met een eigen grammatica en lexicon. Men kan alles in gebarentaal uitdrukken, dus kan ik met mijn vriend ook van alles en nog wat bespreken. Voor zover er sprake is van beperkingen, zitten die eerder in hem, in mij of in onze relatie, dan in de taal. Na een half uur informatie-overdracht is het me gelukt zijn gezichtsexpressie van ongelovigheid (de wenkbrauwen opgetrokken) te wijzigen in een neutralere gelaatsuitdrukking. Maar zo te zien zal het nog jaren duren voor ik hem ervan overtuigd heb dat gebarentaal een volwaardige taal is en doven ook een qua aantal niet te verwaarlozen culturele minderheid vormen.

Gelukkig meten niet alle familieleden, vrienden en kennissen zich een dergelijke superieure houding aan als zij mijn relatie ter sprake brengen. De meesten zijn nieuwsgierig, oprecht belangstellend en stellen vragen. Mijn moeder bijvoorbeeld heeft in de loop der jaren 67 vragen aan mij gesteld, die ik keurig in een schriftje noteerde. Zij stelde namelijk de vragen, die niet meer in mijn hoofd opkomen omdat ik de antwoorden al ken. Ik zou er niet aan denken om de vraag te stellen hoe doven in het donker communiceren, omdat ik weet dat zij meestal gewoon het licht aandoen.

NEDERLANDSE GEBARENTAAL

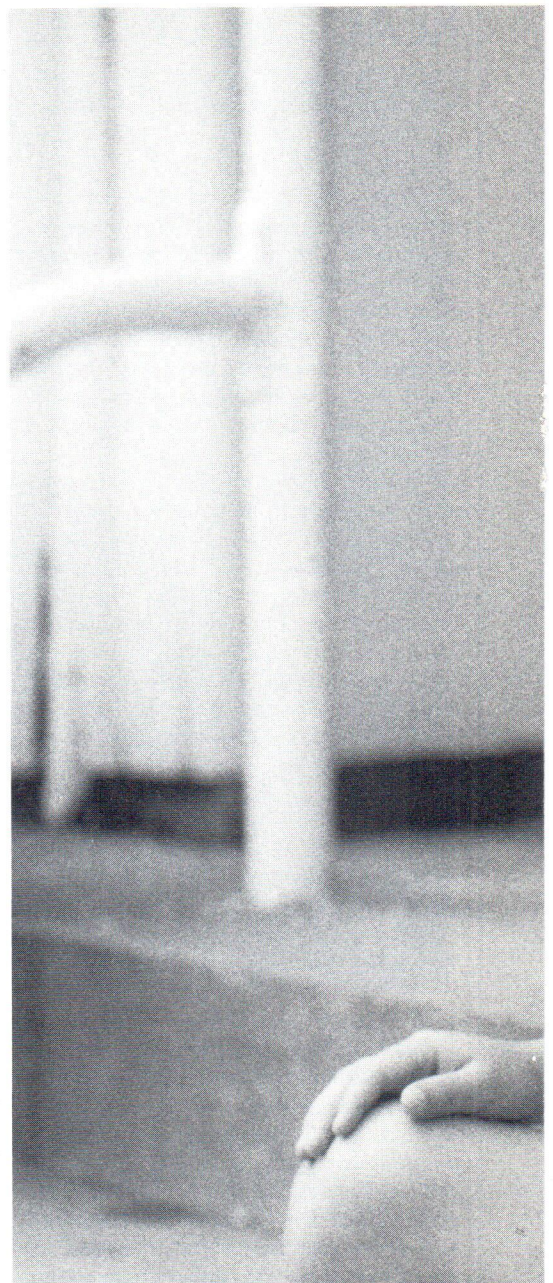
Mijn vriend is docent in Nederlandse Gebarentaal. Hij geeft cursussen aan horende mensen die om uiteenlopende redenen die

taal willen leren. Onder de cursisten bevinden zich mensen die doven in hun directe omgeving hebben en zich willen bekwamen in de communicatie met hen, zoals ouders van dove kinderen, burens en collega's van doven. Meer en meer geven zich echter ook mensen voor de cursussen op die de Nederlandse Gebarentaal op zich interessant vinden. Op dit moment is er een basis- en een vervolgcursus, ieder van twaalf lessen. Cursisten leren daar enkele honderden gebaren en de beginselen van de grammatica. De Nederlandse Gebarentaal is een vreemde taal en net als voor andere vreemde talen geldt dat 24 lessen onvoldoende zijn om de taal volledig te beheersen en inzicht te krijgen in de cultuur. Na 24 lessen heeft de cursist het nivo van 'gebarentaal op reis'. Dus kan men zinnigjes maken als 'Waar is een restaurant?' of 'Ik heb buikpijn, ik zoek een dokter'.

In Amsterdam worden de cursussen gehouden in het Doven Ontmoetings Centrum (DOC) aan de Stadhouderskade. Soms zit ik daar een kopje koffie te drinken als de cursisten net een kwartiertje pauze hebben. Vrijwel altijd komen er een paar cursisten aan tafel zitten om mij verlegen enkele dringende vragen te stellen. 'Kan hij nou autorijden? Hoort hij helemaal niks? Is gebarentaal internationaal?' In het begin verwees ik hen naar hun dove docent, maar allengs kwam ik er achter dat velen de docent daarmee niet durfden te benaderen.

COMMUNICATIEPROBLEMEN

Een van de docenten, John van Gelder, zegt daarover: 'Zelfs cursisten met wie ik een warm contact had, durfden bepaalde vragen niet aan mij te stellen. Altijd leggen zij hun vragen aan een horende persoon voor. Ik begrijp wel hoe dat komt. Ik durf ook geen vragen te stellen aan bijvoorbeeld een blinde of iemand in een rolstoel. Je bent bang de ander te kwetsen of de indruk te wekken van verregaande nieuwsgierigheid. Maar met doven komt er nog een probleem bij: de communicatie. Doven communiceren in gebarentaal en de meeste horenden beheersen die taal niet of onvoldoende. Dus hoe moeten zij ingewikkelde vragen stellen in een taal die zij niet of nauwelijks beheersen: de

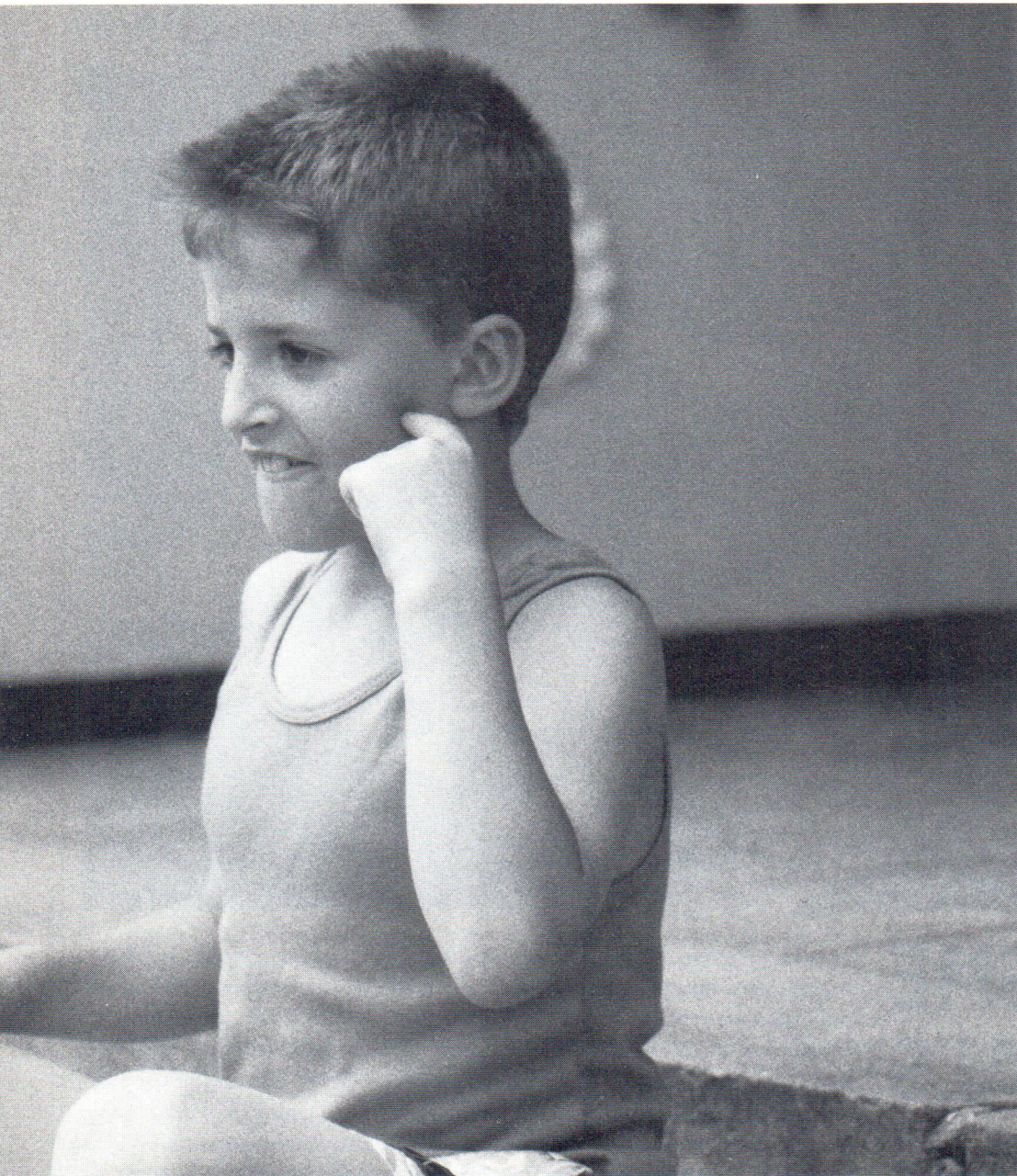

Nederlandse Gebarentaal? En hoe moeten doven antwoorden in een taal die zij op hun beurt niet meester zijn: de Nederlandse taal? Mensen weten veel meer af van blinden en andere gehandicapten omdat zij dezelfde taal spreken.'

'Doven zijn in de eerste plaats een culturele minderheid. Zij hebben een eigen taal en cultuur. Ik heb zo vaak opgemerkt dat horenden die ik al jaren goed ken, toch niet begrijpen wat doof zijn en dovencultuur is. Ik sta iedere keer weer te kijken van de misverstanden en het onbegrip.' Dat onbegrip is een gevolg van informatiegebrek door geen of onvoldoende communicatie. Ook de andere dove docenten hebben de ervaring dat horende mensen zelfs na jaren niet begrijpen wat doof zijn met zich meebrengt.

101 VRAGEN

Met de 67 vragen van mijn moeder als basis verzamelde ik gedurende een jaar alle vragen die mij door horende mensen werden gesteld en na selectie bleven er 101 vragen over. De vijf Amsterdamse gebarendocenten

Een doof kind
gebaart het
teken voor
doof zijn

ten gingen met de vragenlijst aan de slag. Sommige docenten leverden geschreven teksten in die ik redigeerde. Voor andere docenten deed ik ook de vertaling van de Nederlandse Gebarentaal in het Nederlands.

John van Gelder: 'Doven zijn over het algemeen niet goed in de Nederlandse taal, daarin heb ik ook een taalgebrek. Maar de Nederlandse Gebarentaal heb ik helemaal in mijn vingers. In die taal heb ik mijn antwoorden gegeven. Daarna is mijn tekst in goed Nederlands vertaald. Ik ben er erg trots op dat dit boek '101 vragen over doof zijn' gaat verschijnen omdat het in Nederland het eerste boek is over dovencultuur dat door doven zelf is geschreven.'

Het boek bevat letterlijk 101 vragen verdeeld over acht hoofdstukken. Behalve enkele feitelijke vragen, zoals 'wat is de oorzaak van doofheid?', komen er thema's aan de orde als beleving, maatschappelijk functioneren, communicatie, gebarentaal, opvoeding en onderwijs. Het boek geeft antwoord op vragen als:

- missen dove mensen geluid?
- kunnen doven autorijden?
- hoe maken dove mensen ruzie?
- is gebarentaal internationaal?
- kunnen doven telefoneren?
- hoe wordt een dove 's morgens wakker?
- is gebarentaal een eenvoudige taal?
- zijn er dove hulpverleners?
- horen doven helemaal niets?
- is er een opleiding voor doventolken?

Ook is er een uitvoerige adressenlijst, literatuuropgave en een lijst met moeilijke woorden. Op de omslag een foto van een jongetje dat het gebaar maakt voor 'doof'. We ontmoetten het jongetje tijdens het wereldcongres 'The Deaf Way', dat in 1989 in Washington plaatsvond. Op dat congres waren 7000 mensen, het merendeel doof, uit 75 landen aanwezig. In de Verenigde Staten maakt men een onderscheid tussen 'deaf' en 'Deaf'. Het eerste woord is een aanduiding voor de handicap, het tweede voor het behoren tot een culturele minderheid. Het jongetje op de omslag zegt - zijn expressie in aanmerking genomen - dus dat hij Doof is. De keuze voor Doof zijn, in plaats van voor

doof zijn is een vruchtbare. Het bevordert de integratie en de informatie-overdracht. Door zich te profileren als culturele minderheid en zich te uiten in de eigen taal kunnen doven als volwaardige mensen deelnemen aan de samenleving. De Dove gebarendocenten van Amsterdam hebben vanuit die trots een boekje geschreven met informatie die horende mensen in aanraking brengt met een interessante taal en cultuur. En ik weet nu tenminste wat ik mijn kennis kado kan geven voor zijn verjaardag.

Mieke Julien

101 vragen over doof zijn, door: Henk Butter, Wim Emmerik, John van Gelder, Will Hendriks, Marijke Scheffener.

Vanaf half oktober te verkrijgen bij de Welzijnsstichtingen voor Doven en bij: De DoCom, Trans 1, 3512 JJ Utrecht, tel.: 030-316487 en De Gebarenwinkel, Stationsweg 93, 2515 BK Den Haag, tel.: 070-3801747. Schriftelijke informatie bij: John van Gelder, Zeeburgerdijk 13, 1093 SK Amsterdam.